

ל' בסיון תשע"ו. 6.7.2016

גיליון מס' 516

פרשת חוקת

"אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם" (בבלי, יבמות סא)

מאת יוחנן בן יעקב. כפר עציון

מימרה זו של רשב"י – 'אתם קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם', נסובה על הפסוק: **"זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא"** (במדבר יט, יד). דברים אלו הינם מקור השראה, ויש סבורים אף הלכה, לעיצוב היחסים בין יהודים לשאינם יהודים. הם מציבים פער עמוק ומהותי בשורש הקיום ובהגדרת המושג 'אדם', בין יהודים לגויים. מתוקף דרשה זו מגיעים לעמדות המתירות דמם ורכושם של גויים.

האם העלו רשב"י וממשיכיו על דעתם שיבוא יום וגדול צוררי ישראל ורשעי העולם יטען כך? חלילה להסיק השוואה ישירה, שהרי תהום עמוקה רובצת בין המסקנות הנובעות מהן. ואעפ"כ היד רועדת, הלב ממאן והמקלדת מסרבת להעלות על הכתב את הציטוט הבא: **"אם אעמיד אותם זה מול זה ואקרא לאחד 'אדם', עלי לקרוא לאחר בשם אחר. הרי הם רחוקים זה מזה כרחוק החיה מן האדם"** (ה' ראושנינג, שיחותיי עם היטלר, טבת תש"א, ינואר 1941, עמ' 210)!

רבה של קרקוב, הרב ג"ש יום-טוב ליפמן הלר (1654-1579), היה מודע לסכנה הטמונה בדברים. בפירושו למשנה, **"חביב אדם שנברא בצלם ..."**, התריע על פרשנות מתמיהה לדברי רבי עקיבא: **"למה זה רחקה הדרך מן המפרשים ולא רצו ללכת בה, לפרש דברי רבי עקיבא שאמר מאמרו כלפי כל אדם, [וּפְרָשׁוּ] כי אם לישראל בלבד. ונסמכו במאמרם ז"ל: 'אתם קרויים אדם וכו'. והרי זה דרש על דרש. ובזה נכנסו בדוחק עניין הצלם ... זו הדרך דרך סלולה ומרווחת, כי בא ר"ע להישיר לכל באי עולם ... להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם ... שהם חביבים שנבראו בצלם ... כי זאת תורת האדם לעשות חוקי א-לוהים ומשפטיו ... ולבני נח אמר ר"ע דבריו הללו"** (תוספות יום טוב למשנה, אבות ג, יד).

מאמצים כבירים נעשו לפרש מימרה זו באופן שיצדיק יחס הוגן, אנושי, הומניסטי לכל אדם. הנה שניים מהם שמציבים תביעה מוסרית מאיתנו, המובאים על ידי אהרון יעקב גרינברג בספרו עיטורי תורה (כרך ה, ספר במדבר, תשכ"ט). גרינברג (1963-1900) היה מראשי 'תנועת תורה ועבודה' בפולין, פעיל ב'חלוץ המזרחי' ולימים ח"כ וסגן יו"ר הכנסת:

א. ל'אדם' שני פירושים - אחד מלשון **'אֲדָמָה לעליון'** (ישעיהו יד, יד), ואחד מלשון **'אֲדָמָה - עפר'**. ישראל נקראים 'אדם' שכן רק להם סגולה מיוחדת, פעמים הם בבחינת **'אֲדָמָה לעליון'** ופעמים בבחינת **'אֲדָמָה - עפר'** (יעקב בן

יצחק קטינא, ספר קרבן העני, לעמברג, תרצ"ב, חוקת, ד"ה 'אדם', בשם ר' ישעיהו הורוביץ, שני לוחות הברית).

ב. המילה 'אדם' אינה באה אלא ביחיד, לעומת שאר מילים המתארות בני האדם שבאות ביחיד וברבים (איש, אישה, ילד, ילדה, גבר, גברת ועוד). רק העם היהודי מתייחד בהיותו: עם אחד ולו דת אחת, דת אחת ולה עם אחד. לדעתו זו תופעה שאין בלתי (בשם תכלת מרדכי. כותרים רבים בשם זה, עד כה לא מצאתי את המקור באחד מהם).

פירוש דומה מיוחס לר' מאיר שפירא, מייסד ישיבת חכמי לובלין, שהציע לסנגור במשפט העלילה נגד מנדל בייליס, קייב 1911, לטעון: רק ישראל ערבים זה לזה, הם כולם כאדם אחד. יהודי אחד נאשם ברצח נער אוקראיני וכל בני ישראל בכל העולם חשים עצמם שותפים לצדו, כאיש אחד בלב אחד. (ראה גם מ"י הלשטיק, מאיר עיניי חכמים, ניו יורק, תשנ"ג, חלק ג, חנוכה).

האם נשכיל בימי הפרטה הגורפת לקיים ערבות הדדית מרבית העולה מהתואר 'אדם' ובכך לחתור להידמות לעליון? - אין לתנועתנו אתגר גדול מזה.

יוחנן בן יעקב, חבר כפר עציון, אב ל-6 וסב ל-19 נכדים. פנסיור, מקדיש את עיקר זמנו כיום לכתיבת עבודת דוקטור בנושא תנועת הנוער הציונית-דתית בפולין, במחלקה לתולדות ישראל, אונ' בר אילן. פעיל באתר ההנצחה המתחדש בכפר עציון.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il